Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi
Cilt 10 Sayı 2 Aralık 2026 s.150-167

Journal of Early Childhood Studies
Volume 10 Issue 2 December 2026 pp.150-167

Çok Kültürlü Eğitimi Destekleyici Etkinliklerin Okul Öncesi Dönem Çocukların Farklı Kültürlere İlişkin Görüşlerine Etkisi

The Effect of Multicultural Education-Supporting Activities on Preschool Children's Opinions on Differences Cultures

Dilan KENANOĞLU TÜRKMEN[1], Yeşim FAZLIOĞLU[2]

Makale Geçmişi
Geliş : 09.03.2026
Düzeltme : 13.09.2026
Kabul : 02.11.2026
Çevrimiçi : 15.11.2026

Makale Türü
Araştırma Makalesi

Öz: Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönem çocuklarının farklı kültürlere yönelik bakış açılarını, araştırmacı tarafından geliştirilen çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinlikler aracılığıyla incelemektir. Çalışma, nicel araştırma yaklaşımı doğrultusunda deneysel desen temel alınarak yapılandırılmıştır. Araştırmanın verileri, 2023–2024 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ilinde okul öncesi eğitime devam eden çocuklardan elde edilmiştir. Çalışma grubunu gönüllülük esasına dayalı olarak belirlenen toplam 60 çocuk oluşturmaktadır. Katılımcılar deney (n=30) ve kontrol (n=30) gruplarına ayrılmıştır. Deney grubuna araştırmacı tarafından hazırlanan ve çok kültürlü eğitimi desteklemeyi amaçlayan toplam 20 etkinlik uygulanmıştır. Etkinlikler 10 hafta süresince, haftada iki gün olacak şekilde planlanmış ve sistematik biçimde yürütülmüştür. Araştırmada bağımsız değişkeni çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinlikler, bağımlı değişkeni ise çocukların farklı kültürlere yönelik bakış açıları oluşturmaktadır. Veri toplama sürecinde "Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği" ve "Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen veriler, deney ve kontrol grupları arasındaki farklılıkları belirlemeye yönelik istatistiksel analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çok Kültürlü Eğitim, Farklı Kültürler, Okul Öncesi Dönem

Article History
Received : 09.03.2026
Revised : 13.09.2026
Accepted : 02.11.2026
Online : 15.11.2026

Article Type
Research Article

Abstract: The purpose of this study was to examine preschool children's perspectives toward different cultures through activities developed by the researcher to support multicultural education. The study was designed within a quantitative research framework and structured based on an experimental research design. Data were collected during the 2023–2024 academic year from children enrolled in preschool education in Diyarbakır, Türkiye. The study sample consisted of a total of 60 children selected on a voluntary basis. Participants were assigned to an experimental group (n = 30) and a control group (n = 30). The experimental group participated in a structured intervention program consisting of 20 activities designed to promote multicultural education. These activities were implemented systematically over a period of 10 weeks, twice per week. The program aimed to enhance children's awareness of cultural diversity, foster respect for differences, and support the development of positive attitudes toward various cultural groups. The control group continued with the regular preschool curriculum without exposure to the intervention program. In this study, the independent variable was the set of activities supporting multicultural education, while the dependent variable was children's perspectives toward different cultures. Data were collected using two instruments: the Teacher-Rated Perspectives Toward Different Cultures Scale and the Parent-Rated Perspectives Toward Different Cultures Scale. The use of both teacher and parent reports allowed for the assessment of children's attitudes across different social contexts. The collected data were analyzed using appropriate statistical analysis techniques to determine differences between the experimental and control groups.

Keywords: Multicultural Education, Different Cultures, Early Childhood Period

DOI: 10.24130/eccdjecs.19672026102709

[1] Millî Eğitim Bakanlığı, dilankenanoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9635-8522
[2] Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi ABD, yfazlioglu@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3970-7084

SUMMARY

Introduction

Multiculturalism is commonly conceptualized as a multidimensional construct encompassing ethnicity, race, language, religion, social class, gender, sexual orientation, and age. While some scholars approach the concept primarily through the lens of race (Sue et al., 1992; American Psychological Association [APA], 2002), broader perspectives emphasize the coexistence of diverse cultural groups within a shared sociopolitical context (Kırkoğlu, 2014). Beyond its descriptive dimension, multiculturalism reflects a normative commitment to recognizing diversity, promoting inclusion, and preventing marginalization based on difference (Aslan & Aybek, 2019).

Multicultural education represents the pedagogical extension of this framework. It seeks to provide equitable educational opportunities within environments grounded in mutual respect and democratic principles (Marangoz et al., 2015). Moreover, it promotes the development of pluralistic thinking by encouraging learners to interpret social realities from multiple perspectives rather than through ethnocentric or monocultural assumptions (Parekh, 2002). In doing so, multicultural education critically examines how sociocultural variables—such as language, religion, gender, and socioeconomic status—shape learning processes and educational experiences (Banks, 2013).

The early childhood period is particularly significant for the development of multicultural awareness. As the first stage of formal education, preschool plays a foundational role in shaping cognitive schemas, social attitudes, and value systems. Early childhood is characterized by rapid developmental growth and heightened sensitivity to environmental influences. During this period, children begin forming social categorizations and perceptions of difference, which can either reinforce bias or foster openness depending on the nature of their experiences.

Given this developmental sensitivity, preschool education offers a critical opportunity to cultivate inclusive attitudes and respect for diversity. Educational practices during this stage should adopt a multidimensional approach that supports language, cognitive, physical, social-emotional, and moral development in an integrated manner (Ministry of National Education [MoNE], 2024).

Despite growing attention to multicultural education in national and international scholarship, structured and empirically evaluated programs specifically targeting preschool children's perspectives toward different cultures remain limited in the national context. Addressing this gap, the present study aims to examine the effects of structured activities designed to support multicultural education on preschool children's perspectives toward different cultures.

Method

Research Design

This study employed a quantitative research approach and utilized a true experimental design, specifically a pretest–posttest control group model. This design allows for the examination of causal relationships by comparing changes in the dependent variable across experimental and control groups before and after the intervention. The inclusion of baseline measurements and random assignment enhances internal validity and strengthens causal inference.

Participants

The study was conducted during the 2023–2024 academic year in preschool classrooms in Diyarbakır. The sample consisted of 60 children aged five and six who were enrolled in preschool education. Participants were randomly assigned to experimental and control groups to ensure equivalence prior to the intervention. Randomization minimized selection bias and increased methodological rigor.

Data Collection Instruments

Children's perspectives toward different cultures were assessed using two complementary instruments:

- Teacher-Rated Perspectives Toward Different Cultures Scale
- Parent-Rated Perspectives Toward Different Cultures Scale

Administering both teacher and parent reports enabled the evaluation of children's attitudes across school and home contexts, thereby increasing the comprehensiveness and ecological validity of the findings.

Data Analysis

Data were analyzed using the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS). Descriptive statistics were calculated to determine baseline levels. Inferential statistical analyses were subsequently conducted to examine differences between pretest and posttest scores and to evaluate the effectiveness of the intervention. Statistical significance was set at $p < .05$.

Results

The purpose of this study was to examine the effect of Activities Supporting Multicultural Education on preschool children's perspectives toward different cultures. To assess changes associated with the intervention, the Teacher-Rated and Parent-Rated Perspectives Toward Different Cultures Scales were administered before and after implementation.

Pretest findings indicated that children's total scores reflecting their perspectives toward different cultures were relatively low prior to the intervention. However, posttest analyses revealed a statistically significant increase in total scores. Both teacher and parent evaluations demonstrated consistent improvements, suggesting that the intervention positively influenced children's cultural awareness and attitudes.

The observed increase in posttest scores indicates that structured multicultural activities contributed to meaningful improvements in children's perspectives toward cultural diversity.

Conclusion and Discussion

The findings of this study demonstrate that structured activities supporting multicultural education positively influenced preschool children's perspectives toward different cultures. Improvements were observed consistently across both teacher and parent evaluations, suggesting that the intervention contributed to enhanced cultural awareness and more inclusive attitudes.

These results align with previous research highlighting the effectiveness of multicultural education programs in early childhood contexts. Rizzo et al. (2022) reported positive changes in children's attitudes following a longitudinal intervention addressing social norms and racial inequalities. Similarly, Cameron et al. (2006) found that long-term interventions targeting attitudes toward refugees resulted in more favorable perceptions of culturally diverse individuals. Perkins and Mebert (2005) demonstrated that participation in multicultural education programs enhanced preschool children's racial awareness, while Karuppiah and Berhelsen (2011) emphasized the importance of sustained multicultural support during early childhood for long-term impact. Önder and Polat Unutkan (2006) also reported positive outcomes in children's cultural awareness following structured cultural education programs.

Consistent with this body of literature, the present study provides empirical support for integrating structured multicultural activities into preschool curricula. Considering the developmental sensitivity of early childhood, interventions implemented during this stage may play a critical role in shaping inclusive attitudes that extend into later developmental periods.

Overall, the findings underscore the importance of incorporating systematic multicultural education practices within early childhood settings to promote respect for diversity and foster positive perspectives toward different cultures.

GİRİŞ

Çok kültürlülük sadece ırk değişkeni bağlamında tanımlanabilirken bazı araştırmacılar tarafından ise ırk, dil, din, sosyal sınıf, cinsiyet, yaş, dış görünüş, etnik yapı gibi farklı değişkenler bağlamında tanımlanabilmektedir (Sue, Arredondo & McDavis, 1992; APA, 2002). Bir devlet içerisinde birden fazla milletin birlikte yaşaması çok kültürlülüğün kavramsal boyutu olarak ele alınmaktadır (Kırkoğlu, 2014). Temel olarak çok kültürlülük, birlikte yaşayan insanların sahip oldukları farklılıkların bilinmesi, ötekileştirilmemesi, kabul edilmesi olarak temellendirilmektedir (Aslan & Aybek, 2019). Farklı kültürlerle karşılaşan topluluklar, çok kültürlülük bağlamında bu durumu açıklar, yorumlar ve anlarlar. Bu şekilde çok kültürlülüğe ilişkin toplulukların önyargısız ve hoşgörülü bir bakış geliştirmesi hedeflemektedir (Kaya & Söylemez, 2014). Çok kültürlülük, farklı fikirlerin aktarımlarına ve kültürlerin etkileşim içerisinde olmasını sağlarken çok kültürlülüğü kabul eden toplumlar eleştirileri kabul eder, farklılıklar yönünden birbirlerine yol gösterici olurlar (Giddens, 1991). Çok kültürlülüğün eğitsel boyutunda ise çok kültürlü eğitim ele alınmaktadır. Çok kültürlü eğitim; farklı kültürlere sahip bireylerin bir arada yaşayarak saygılı bir şekilde aynı ortamda eğitim görmelerini, olayları tek boyutlu ele almaktan kurtularak farklı durum ve olaylara karşı nesnel kararlar alabilmelerini ve yorum yapabilmelerini sağlayan bir yaklaşımdır (Marangoz, Aydın & Adıgüzel, 2015; Parekh, 2002). Çok kültürlü eğitimde; dil, din, cinsiyet, sosyal sınıf, kültür gibi faktörlerin çocukların eğitimlerini ne şekilde etkilediklerini ele almaktadır (Banks, 2013). Bu bağlamda, çok kültürlülük bilincinin kazandırılmasına erken yaşlarda başlanması ve çocuklarda bu farkındalığın oluşturulması kritik bir önem taşımaktadır. Çocukların okula ilk kez okul öncesi eğitimle başladığı bilinmektedir. Bu dönemde çocukların öğrenme hızları oldukça yüksek ve gelişimsel olarak ortak özelliklere sahip oldukları kabul edilmekle beraber kendilerine özgü farklılıklara da sahip oldukları bilinmektedir. Okul öncesi dönemde çocuğun algılarının çevreye karşı açık olduğu ve oldukça hızlı öğrenme açısından gelişim gösterdiği kabul edilmektedir. Bu dönemde çocuğun gerekli olan becerileri edinmesi kritik bir önem taşımaktadır (MEB, 2024).

Farklılıkların ve çeşitliliklerin arttığı günümüzde duyarlı ve hoşgörülü olmak giderek daha çok önem kazanan konulardır. Dünyamızda son zamanlarda küreselleşmenin hızlanmasıyla birlikte farklı kültürler ile iletişim kurabilen, farklı kültürler hakkında bilgi sahibi olan ya da bu konuda istekli olan, çevresindeki farklılıklara duyarlı, hoşgörülü bireylerin yetiştirilmesi oldukça önemli görülmektedir (Ar Toprak, 2008). Ülkemizde eğitim ortamında artan çeşitlilik erken müdahaleyi gerekli kılmaktadır (Gormley, Phillips & Gayer, 2008). Erken müdahale, okul öncesi çağda bulunan çocukların çeşitlilikler konusunda bilinçli ve daha duyarlı olmalarını, başka bireylerin değerlerine ve kültürlerine saygı duymaları ve bu çocukların farklı kişilerle bir arada ne şekilde ve nasıl çalışıp anlayarak ve anlamlandırarak bir yol çizeceklerine yardımcı olmaktadır (Simangan, 2012). Çok kültürlülüğün var

olduğu günümüzde büyüyen çocukların kabullenme ve kültürel farkındalık konularında destek görmesi oldukça önemlidir. Farklı kültürel geçmişlerden gelen çocuklara yönelik uygulamaların yanı sıra, çok kültürlülük bağlamında olumlu tutumlar benimsemek ve farklı olana saygı duymak gibi becerileri kazandırmak, bu dönemdeki çocukların gelişimleri için oldukça önemlidir.

Geçmişten günümüze Türkiye, yoğun bir şekilde göç alan bir ülke olmuştur. Son yıllarda özellikle farklı etnik gruba ait olan bireylerin sayılarının artmasıyla bu bireylerin bir arada yaşamaya başladıkları gözlenmektedir. Bu bağlamda farklı bireylerin birlikte yaşamaları barınma, iş bulma, eğitim gibi sorunlara neden olmakla birlikte bu ailelerin ve çocuklarının da farklı olan bireylere karşı ön yargı geliştirebileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda bakıldığında okul öncesi eğitim kurumunda eğitim gören çocukların kendilerinden farklı olana karşı ön yargılı bir tutum geliştirebilmelerine neden olabilmektedir. İlerleyen yıllarda ise kendilerine ve diğerlerine karşı farkındalıkları düşük bireyler olabilmeleri gibi sonuçlar doğurabilecektir. Toplumun bir arada huzur ve anlayış içerisinde yaşaması ve bu bilinci edinmesi erken çocukluktan itibaren geliştirilen bilen bir bilinçtir (Güven, 2005; Bigler &Lieben, 1993; McKown & Weinstein, 2003). Kanada, Almanya, Amerika, Çin, İngiltere, Avustralya, gibi ülkelere çok kültürlülük ve ayrımcılık karşıtı. Okul öncesi programlar uygulanmak tadır (Aydın, 2013; Aslan & Aybek, 2019; CSC, 2022; State Ethnic Affairs Commission of PRC, 2014; Sangay, 1998; Chiarello, 2021). Türkiye'de ise araştırmalar kapsamında ayrımcılık karşıtı, farklı olana saygı, çok kültürlülük konularını ele alan programlar uygulanmış (Aydın Kılıç, 2023; Pektaş, 2022; Dimici, 2021; Yıldız, 2019; Yüksek Usta, 2019; Özkabak yıldız, 2018; Kanatlı Öztürk, 2018; Topçubaşı, 2015) ve okul öncesi eğitim programı dahilinde ise kazanım ve öğrenme çıktıları (MEB, 2013; MEB, 2024) olarak bu konulara yer verilmiştir. Ancak çok kültürlük ve farklı kültürlere bakış özelinde program açısından oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Bu bağlamda farklı kültürlere bakışın çok kültürlülük kapsamında ele alınarak uygulanabilecek bir programın sunulması bu araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırma Soruları

Bu araştırmada okul öncesi eğitime devam etmekte olan okul öncesi dönem çocukları ve velileri için hazırlanmış olan çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinlikler ile bu dönem çocukların ve velilerinin bireysel farklılıklara ilişkin görüşünü ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu noktadan hareketle çalışmada çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinliklerin okul öncesi dönem çocuklarının farklı kültürlere yönelik bakış açıları üzerindeki etkisini test etmek amacıyla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Deney ve kontrol gruplarındaki çocukların *Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği* öntest toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

2. Deney grubundaki çocukların *Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği* öntest ve sontest toplam puan ortalamaları arasında sontest lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Kontrol grubundaki çocukların *Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği* öntest ve sontest toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Deney grubundaki çocukların *Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği* sontest toplam puan ortalamaları, kontrol grubundaki çocukların sontest puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. Deney ve kontrol gruplarındaki çocukların *Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği* öntest toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
6. Deney grubundaki çocukların *Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği* öntest ve sontest toplam puan ortalamaları arasında sontest lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. Kontrol grubundaki çocukların *Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği* öntest ve sontest toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Deney grubundaki çocukların *Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği* sontest toplam puan ortalamaları, kontrol grubundaki çocukların sontest puan ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA DESENİ

Bu araştırmada, okul öncesi eğitime devam eden beş ve altı yaş grubundaki çocuklara yönelik olarak geliştirilen *Çok Kültürlü Eğitimi Destekleyici Etkinlikler* programının, çocukların farklı kültürlere ilişkin bakış açıları üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma nicel araştırma yaklaşımı çerçevesinde tasarlanmıştır. Çalışmada deneysel modellerden biri olan **öntest–sontest kontrol gruplu desen** kullanılmıştır. Bu desen, bağımsız değişkenin (çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinlikler) bağımlı değişken (çocukların farklı kültürlere bakışı) üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla tercih edilmiştir. Gerçek deneme modelleri arasında yer alan bu tasarım, nedensel ilişki kurmaya olanak tanıması bakımından güçlü bir araştırma yapısı sunmaktadır. Öntest–sontest kontrol gruplu desende, uygulama süreci başlamadan önce hem deney hem de kontrol grubundaki katılımcılara öntest uygulanmaktadır. Bu aşamada gruplar arasındaki başlangıç düzeyleri belirlenerek olası farklılıklar ortaya konur. Ardından deney grubuna araştırma kapsamında geliştirilen müdahale programı uygulanırken, kontrol grubu mevcut eğitim sürecine devam eder. Uygulama sonrasında her iki gruba sontest uygulanarak elde edilen veriler karşılaştırılır. Böylece deneysel işlemin etkisi, öntest ve sontest puanları arasındaki değişim üzerinden değerlendirilir (Karasar, 2020). Bu model,

grupların başlangıç düzeylerinin kontrol edilmesine ve uygulamanın etkisinin daha nesnel biçimde ölçülmesine imkân tanıması bakımından araştırmanın amacıyla uyumludur.

2. UYGULAMANIN YAPILDIĞI ORTAM

Uygulamalar Millî Eğitim Bakanlığı bünyesindeki anasınıflarından toplanmıştır. Okullar, 30 ve üzerinde çocuk mevcudu bulunan anasınıflarından tercih edilerek bu okulların sınıf ve bahçe büyüklüklerine dikkat edilmiştir. Sınıfların etkinlilerin yapılabileceği büyüklükte ve bahçelerinse oyun oynanabilecek özellikte ve büyüklükte olmasına dikkat edildi. Okul listeleri belirlendikten sonra randomize şekilde deney ve kontrol grubu belirlenmiştir. Deney grubu sınıfları materyaller açısından değerlendirilmiştir. Bu materyaller için farklı aile tipleri, farklı kültür, sosyal hayat, fiziksel görünüm gibi özellikler dikkate alınmıştır. Materyaller, çocukların ilişkilerini destekleyici, iletişimi güçlendirici nitelikte olmasına dikkat edilmiştir (Scharf, 2018). Ayrıca sürecin desteklenmesinde; oyuncaklar, resimler, gazeteler, posterler, şarkılar, artık materyaller, kuklalar ve müzik aletleri gibi zengin materyallerden yararlanılmıştır.

3. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmanın çalışma grubunu Diyarbakır ilinde bulunan farklı sosyo ekonomik ve eğitim düzeyine, farklı aile yapılarına sahip olan ebeveynlere sahip okul öncesi eğitime devem eden çocukların bulunduğu bilinen çok kültürlü yapıdaki anasınıfları tercih edilmiştir. Diğer taraftan araştırmacının Diyarbakır ilini tercih etmesinin amacı Diyarbakır'da okul öncesi öğretmen olarak Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bir ilkokulda görev yaptığından dolayı çalışma grubunun kolay ulaşılabilir olmasıdır. Okul öncesi dönem öğretmenlerin benzer eğitim seviyesine ve mesleki deneyime sahip olduğu bilinen ve okul öncesi dönem çocukların öğrenim gördüğü sınıflardan birinin deney diğerinin ise kontrol grubu olarak yansız atama yöntemiyle belirlenmiştir. Grupların çocuk sayıları deney ve kontrol grubu olacak şekilde 30'ar kişiden oluşmakta olup toplamda 60 çocuk çalışma grubuna dahil edilmiştir.

4. ÇOK KÜLTÜRLÜ EĞİTİM ETKİNLİK PLANI (ÇKEP)

Çok kültürlü eğitim etkinlik planı bireysel farklılıkları temel alarak çok kültürlülüğü yansıtmayı amaçlayan bir plandır. Bu plan dahilinde farklı etnik yapılar, farklı diller, farklı dinler, çeşitli ülkeler, bireylerin sahip oldukları yeterlilikler ve yetersizlikler, farklı cinsiyetler, fiziki farklılıklar, zihinsel gelişimler, farklı duygu durumları ele alınmaktadır. Bu plan toplamda 10 hafta, haftada iki gün uygulanmak üzere 20 oturumdan oluşmaktadır. Bu oturumlar temelde farklılıkları konu alan hikâye kitapları çerçevesinde şekillendirilmiştir. Hazırlanan planlar alanda 7 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar birbirlerinden bağımsız olarak planları araştırmacılar tarafından hazırlanan uzman görüş formu (uygun, uygun değil, düzeltilebilir, öneriler) aracılığıyla değerlendirmişlerdir. Uzmanların dönütleri doğrultusunda uyuşum yüzdeliği hesaplanarak %95,8 bulunmuştur. Uyuşum

yüzdesi *güvenirlik=[görüş birliği/(görüş birliği + görüş ayrılığı)].100* şeklinde formülleştirilmiştir (Miles ve Huberman, 1994). Güvenirlik hesaplanırken uyuşum yüzdesinin %70 olarak uyum sağlandığı elde edilirse güvenirlik sağlanmıştır demektir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Etkinliklerin pilot uygulaması beş çocukla test edilmiş ve anlaşılabilirliği kontrol edilerek etkinliklere son hali verilmiştir.

5. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Çalışmanın veri toplama araçları; "Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen" ve "Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği"dir. Şentuna (2011), yüksek lisans tezi kapsamında geliştirdiği "Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen ve Aile Ölçeği"ni ve 13 hafta boyunca uyguladığı "Farklı Kültürleri Tanıma Paket Programı"nı kullanarak, çocukların farklı kültürleri tanımalarına yönelik görüşlerini öğretmenler ve aileler aracılığıyla ortaya koymayı amaçlamıştır. Ölçekler uygulama öncesi ve sonrası aileler ve öğretmenler tarafından doldurulmuştur (Şentuna, 2011). Farklı kültürlere bakış aile ölçeği, okul öncesi dönem çocuğu olan ailelerin çocuklarının farklı kültürlere ait bakışı ortaya koymayı amaçlayan 27 sorudan oluşan bir ölçektir. Ölçeğin maddeleri 'yapar, bazen yapar, yapmaz' şeklindedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları testin iki yarıya ayrılması ile hesaplanan Spearman Brown ve Guttman iç tutarlılık kat sayıları ,884 ve ,883 olarak, her bir soru için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık değeri ,88 bulunmuştur. Sonuçlar doğrultusunda testin güvenirliği elde edilmiştir (Şentuna, 2011). Farklı kültürler bakış öğretmen ölçeği ise öğretmenlerin okul öncesi dönem çocuğunun farklı kültürlere bakışını ortaya koymayı hedefleyen 26 soruluk bir ölçektir. Ölçeğin maddeleri 'yapar, bazen yapar, yapmaz' şeklindedir. Ölçeğin iç tutuarlılık katsayıları testin iki yarıya ayrılması ile hesaplanan Spearman Brown ve Guttman iç tutarlılık kat sayıları ,89 ve ,88 olarak, her bir soru için hesaplanan Cronbach alfa iç tutarlılık değeri ,893 bulunmuştur. Sonuçlar doğrultusunda testin güvenirliği elde edilmiştir (Şentuna, 2011).

6. VERİ TOPLAMA SÜRECİ VE ANALİZİ

Çalışma, Trakya Üniversitesi 27 Mart 2023 tarihinde Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu toplantısında alınan karar doğrultusunda uygun görülmüştür. Çalışma izni için *ayse.gov.tr* aracılığıyla izin başvurusunda bulunularak İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden onay alınmıştır. Araştırmacı verileri toplamak üzere idare, öğretmen, veli ve çocuklarla görüşmüştür. Veli onam formu aracılığıyla çalışmaya gönüllü katılacak olan çocukların velilerinden izinler alınmıştır. İzinlerden toplandıktan sonra öntestler velilerden ve öğretmenlerden toplanmıştır. Öntestlerin verileri toplandıktan sonra uygulama aşamasına geçilmiştir. Haftada iki gün olmak üzere toplamda 20 oturum şeklinde süreç tamamlanmış ve sontestler toplanmıştır. Araştırma verileri SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Verilerin normallik dağılımına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Betimsel İstatistikler

	Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği		Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği	
	ÖnTest	SonTest	ÖnTest	SonTest
N	60	60	60	60
Ortalama	35.53	54.88	37.11	58.13
Medyan	34.5	57.5	36	64
Varyans	36.89	426.88	32.44	475.13
Standart sapma	6.07	20.66	5.69	21.79
Minimum	26	28	27	30
Maksimum	55	78	60	81
Ranj	29	50	33	51
Skewness	1.07	-.03	1.39	-.05
Kurtosis	1.41	-2.00	3.66	-2.00

Verilerin öntest ve sontest betimsel istatistikleri incelendiğinde skewness (çarpıklık) ve kurtosis (basıklık) değerleri normallik varsayımı değişkenlerine göre -2 ve +2 değerleri arasında yer alması uygun görülmektedir (George & Mallery, 2010). Verilerin tümünün normallik sınırları içerisinde yer aldığı ancak farklı kültürlere bakış aile ölçeğinin skewness (1.39) ve kurtosis (3.66) değerlerinin normal dağılımın dışına çıktığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte örneklem büyüklüğünün 30 ve üzeri olduğu araştırmalarda parametrik testlerin normal dağılımdan sınırlı düzeydeki sapmalara karşı dayanıklı olduğu ve kullanılabileceği belirtilmektedir (Ross, 2004; Yıldırım & Şimşek, 2021; Ghasemi & Zahediasl, 2012). Bu sonuçlar bağlamında istatistiki "Bağımlı Gruplar t Testi" ve "Bağımsız Gruplar t Testi" ile analiz edilmiştir.

BULGULAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol gruplarının *Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği* öntest toplam puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi uygulanmıştır (Tablo 2). Analiz sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($t=1.958$; $p>.05$). Deney grubunun ortalaması 37.033; kontrol grubunun ortalaması ise 34.033 olarak hesaplanmıştır.

Bu bulgu, müdahale öncesinde her iki grubun farklı kültürlere yönelik bakış açısından benzer başlangıç düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle, deneysel işlem öncesinde gruplar arasında sistematik bir farklılık bulunmaması, araştırmanın iç geçerliğini desteklemekte ve uygulama sonrasında ortaya çıkan farklılıkların müdahale etkisine bağlanabilmesine olanak sağlamaktadır.

Tablo 2. Birinci Alt Probleme İlişkin Olarak Deney ve Kontrol Gruplarının Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği Öntest Toplam Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

	Gruplar	N	X	Ss	sd	t	p
FKBÖÖ	Deney	30	37.033	7.61	58	1.958	.55
	Kontrol	30	34.033	3.51			

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney grubunda yer alan çocukların öğretmen değerlendirmelerine dayalı öntest ve sontest puanları karşılaştırılmıştır (Tablo 3). Yapılan bağımlı gruplar t-testi sonucunda öntest ve sontest puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve belirgin bir artış olduğu görülmüştür (t=-28.020; p<.05).

Öntest ortalaması 37.033 iken sontest ortalamasının 75.200'e yükselmesi, müdahale sürecinin güçlü bir etki yarattığını göstermektedir. Bu artış yalnızca istatistiksel olarak anlamlı değil, aynı zamanda uygulamanın pratik anlamda da etkili olduğunu düşündürmektedir. Elde edilen sonuç, çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinliklerin deney grubundaki çocukların farklı kültürlere yönelik algı ve tutumlarında önemli bir gelişim sağladığını ortaya koymaktadır.

Tablo 3. İkinci Alt Probleme İlişkin Olarak Deney Grubunun Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği Öntest–Sontest Toplam Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

		Ölçüm	N	X̄	SS	sd	t	p
FKBÖÖ	**Deney Grubu**	Öntest	30	37.033	7.61	29	-28.020	.000
		Sontest	30	75.200	1.21			

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Kontrol grubunun öğretmen ölçeğine ilişkin öntest ve sontest puanları karşılaştırıldığında (Tablo 4), istatistiksel olarak anlamlı bir fark elde edilmiştir (t=-2.57; p<.05). Ancak ortalamalar arasındaki farkın yalnızca 0.534 puan olduğu görülmektedir.

Hesaplanan etki büyüklüğü (dz=0.15) küçük düzeyde etkiye işaret etmektedir. Cohen (1988) sınıflamasına göre bu değer küçük etki kategorisinde yer almaktadır. Dolayısıyla kontrol grubunda gözlenen değişimin uygulama etkisinden ziyade doğal gelişim süreci, çevresel etkileşimler ya da ölçüm tekrarına bağlı faktörlerle açıklanabileceği değerlendirilmektedir. Bu durum, deney grubunda gözlenen yüksek düzeyli artışın müdahale programından kaynaklandığı yönündeki yorumu güçlendirmektedir.

Tablo 4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Olarak Kontrol Grubunun Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği Öntest–Sontest Toplam Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

		Ölçüm	N	X̄	SS	sd	t	p	Cohen d (dz)
FKBÖÖ	**Kontrol Grubu**	Öntest	30	34.033	3.51	29	-2.57	.016	.15
		Sontest	30	34.567	3.60				

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol gruplarının öğretmen ölçeği sontest puanları karşılaştırılmıştır (Tablo 5). Analiz sonuçları deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir (t=58.47; p<.05).

Deney grubunun sontest ortalaması (75.200), kontrol grubunun ortalamasından (34.567) oldukça yüksektir. Bu belirgin fark, müdahale programının yalnızca zaman içindeki değişimi değil, gruplar arası karşılaştırmada da güçlü bir etki oluşturduğunu göstermektedir. Elde edilen sonuç, çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinliklerin öğretmen değerlendirmelerine göre çocukların kültürel farkındalık düzeylerini anlamlı biçimde artırdığını ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Olarak Deney ve Kontrol Gruplarının Farklı Kültürlere Bakış Öğretmen Ölçeği Sontest Toplam Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
FKBÖÖ	Deney	30	75.200	1.21	58	58.47	.000
	Kontrol	30	34.567	3.60			

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol gruplarının *Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği* öntest puanları karşılaştırılmıştır (Tablo 6). Analiz sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (t=0.928; p>.05).

Bu sonuç, aile değerlendirmelerine göre de uygulama öncesinde grupların denk olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla müdahale sonrasında ortaya çıkabilecek farklılıkların başlangıç düzeyinden kaynaklanmadığı söylenebilir.

Tablo 6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Olarak Deney ve Kontrol Gruplarının Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği Öntest Toplam Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

	Gruplar	N	X	Ss	sd	t	p
FKBAÖ	Deney	30	37.80	6.95	58	0.928	.357
	Kontrol	30	36.43	4.09			

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney grubunun aile ölçeğine ilişkin öntest ve sontest puanları karşılaştırıldığında (Tablo 7), sontest lehine istatistiksel olarak anlamlı bir artış olduğu görülmektedir (t=-32.69; p<.05).

Öntest ortalaması 37.800 iken sontest ortalamasının 79.533'e yükselmesi, müdahalenin yalnızca öğretmen gözlemlerine değil, aile değerlendirmelerine de güçlü biçimde yansıdığını göstermektedir. Bu durum, uygulamanın etkisinin okul ortamıyla sınırlı kalmadığını, çocukların kültürel bakış açılarındaki değişimin aile ortamında da gözlemlenebilir hale geldiğini düşündürmektedir.

Tablo 7. Altıncı Alt Probleme İlişkin Olarak Deney Grubunun Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği Öntest–Sontest Toplam Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

		Ölçüm	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
FKBAÖ	**Deney Grubu**	Öntest	30	37.800	6.95	29	-32.69	.000
		Sontest	30	79.533	.81			

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Kontrol grubunun aile ölçeği öntest ve sontest puanları karşılaştırılmıştır (Tablo 8). Analiz sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($t=-1.663$; $p>.05$).

Bu bulgu, kontrol grubunda süreç boyunca farklı kültürlere yönelik bakış açısından anlamlı bir değişim yaşanmadığını göstermektedir. Böylece deney grubunda gözlenen artışın müdahale programıyla ilişkili olduğu yönündeki yorum desteklenmektedir.

Tablo 8. Yedinci Alt Probleme İlişkin Olarak Kontrol Grubunun Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği Öntest–Sontest Toplam Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımlı Gruplar t-Testi Sonuçları

		Ölçüm	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
FKBAÖ	**Kontrol Grubu**	Öntest	30	36.433	4.09	29	-1.663	.107
		Sontest	30	36.733	4.29			

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Deney ve kontrol gruplarının aile ölçeği sontest puanları karşılaştırılmıştır (Tablo 9). Sonuçlar deney grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğunu ortaya koymaktadır ($t=53.571$; $p<.05$).

Deney grubunun sontest ortalaması (79.533), kontrol grubunun ortalamasından (36.733) oldukça yüksektir. Bu belirgin fark, çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinliklerin aile değerlendirmelerine göre de çocukların farklı kültürlere yönelik bakışlarını anlamlı düzeyde geliştirdiğini göstermektedir.

Tablo 9. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Olarak Deney ve Kontrol Gruplarının Farklı Kültürlere Bakış Aile Ölçeği Sontest Toplam Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bağımsız Gruplar t-Testi Sonuçları

	Grup	N	$\bar{X}$	SS	sd	t	p
FKBAÖ	Deney	30	79.533	.81	58	53.571	.000
	Kontrol	30	36.733	4.29			

Elde edilen sonuçlar bütüncül olarak değerlendirildiğinde, uygulama öncesinde deney ve kontrol gruplarının başlangıç düzeylerinin benzer olduğu; uygulama sonrasında ise deney grubunda hem öğretmen hem de aile değerlendirmelerine göre anlamlı ve güçlü artışlar meydana geldiği görülmektedir. Kontrol grubunda ise anlamlı ve güçlü bir değişim gözlenmemiştir.

Bu bulgular, çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinliklerin okul öncesi dönem çocuklarının farklı kültürlere yönelik bakış açılarını geliştirmede etkili bir müdahale modeli sunduğunu göstermektedir.

SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışma, okul öncesi çağda bulunan çocukların çok kültürlü etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirilen çalışmalar ile farklı kültürlere yönelik bakışları üzerindeki etkisini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu hedef doğrultusunda araştırma, çok kültürlü etkinliklerin okul öncesi dönem çocuklarının farklı kültürlere bakışı üzerinde güçlü ve anlamlı bir etki bıraktığını göstermektedir. Araştırmanın başlangıç aşamasında aile ve öğretmen ölçeklerinin deney ve kontrol gruplarının öntest toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaması, grupların uygulama aşamasına geçmeden önce denk olduklarını ortaya koymaktadır. Bu durum, deneysel aşamanın iç geçerliliğini desteklemekte ve müdahale sonrası gözlemlenen farklılığın uygulamaya bağlı olduğunu göstermektedir.

Öğretmen ölçeğinden elde edilen sonuçlara bakıldığında deney grubunda yer alan çocukların öntest ve sontest puanları arasında yüksek ve anlamlı derecede bir farklılaşma gözlemlenmiştir. Buna karşın kontrol grubunda istatistiki açıdan anlamlı olarak kabul edilen ancak etki büyüklüğüne bakıldığında (dz=0.15) bu değişimin küçük düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu durum, kontrol grubundaki değişimin uygulama aşamasına bağlı olmaktan ziyade doğal gelişimin etkisiyle ortaya çıkmış olabileceği şeklinde açıklanabilir. Deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların sontest puan ortalamaları karşılaştırıldığında deney grubu lehine bir sonuç elde edilmiştir. Elde edilen bu anlamlı farklılık çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinliklerin etkili bir müdahale biçimi olduğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

Benzer şekilde aile ölçeğinden elde edilen sonuçlara bakıldığında öğretmen ölçeğinden elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Deney grubunda bulunan çocukların öntest-sontest toplam puan ortalamaları arasında güçlü ve anlamlı bir artış bulunurken, kontrol grubunda bulunan çocukların öntest-sontest toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Bu bağlamda, uygulamanın yalnızca sınıf ortamında değil, aile ortamında da gözlemlenebilir tutum değişikliklerine yol açtığı yorumu yapılabilmektedir. Aile ve öğretmenlerin görüşlerinin tutarlılığı müdahalenin ekolojik geçerliğini güçlendirdiği yorumu yapılabilir.

Elde edilen sonuçla alanyazınla paralellik göstermektedir. Özkarabacak (2013), 60-72 aylık çocukların farklı kültürlere bakış açılarını, aile katılımlı proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile

geliştirilen farklı kültürleri tanıma programıyla olumlu yönde etkilediği sonucu elde edilmiştir. Aynı şekilde Perkins ve Mebert (2005), çok kültürlü eğitim programına katılan okul öncesi dönem çocuklarının daha az önyargıya sahip olduğu ve daha fazla ırk ile ilgili bilgiye sahip oldukları sonuçları edindikleri saptanmıştır. Cameron ve arkadaşlarının (2006) yürütmüş olduğu çalışmada uzun süre müdahale sonrası çocukların mültecilere karşı tutumlarının olumlu bir biçimde değiştiği ortaya konmuştur. Rizzo ve arkadaşlarının (2022), boylamsal olarak yürüttükleri araştırmalarında erken çocukluk döneminde ırksal tutumların gelişiminde sosyal normlar ile ilgili inançlarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Nguyen (2022), önyargı karşıtlığını temel alan resimli kitaplarla gerçekleştirilen etkileşimli okuma çalışmalarının çocukların ayrımcılığa karşı farkındalıklarını artırdığını ortaya koymaktadır.

Sonuçlar kuramsal açıdan değerlendirildiğinde, Vygotsky'nin öğrenmenin sosyal etkileşim ve kültürel bağlamda gerçekleştirildiğini savunan sosyokültürel kuram ile örtüşmektedir. Farklı kültüre ilişkin deneyimlerle çocukların sosyal etkileşim yoluyla yapılandırılması ve bilişsel şemalarını dönüştürmeye katkı sunmaktadır (Vygotsky, 1988). Aynı zamanda okul öncesi dönem çocukların somut yaşantılarının tutum ve kavram gelişiminde belirleyici olduğu Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı çerçevesinde ele alınabilir (Piaget, 1952). Bu açıdan uygulanan bu tür etkinliklerin çocukların mevcut bilişsel yapılarının yeniden örgütlenmesini sağlayabilir.

Çalışmanın sonuçları genel itibariyle çok kültürlü eğitimin erken yaşlarda planlı ve sistematik bir şekilde sunulmasının ne denli önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla beraber çalışmanın kısa süreli müdahale tasarımı elde edilen etkinin uzun vadeli kalıcılığı ile ilgili net bir bilgiye ulaşılması sınırlandırmaktadır. İleriki çalışmalarda boylamsal tasarımların kullanılması ve nitel veri toplama yöntemleriyle verilerin toplanması önerilmektedir.

Çalışma, çok kültürlü eğitimi destekleyici etkinliklerin okul öncesi dönem çocukların farklı kültürlere ilişkin bakışlarını anlamlı ve güçlü bir şekilde değiştirdiğini ortaya koymuştur. Deney ve kontrol grubunun uygulamadan önce denk olması, deney grubu çocuklarının öntest-sontest toplam puanlarının anlamlı bir şekilde artış göstermesi ve kontrol grubunda anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın gözlemlenmemesi, müdahalenin etkililiğini ortaya koymuştur. Aile ve öğretmen ölçeklerinin sonuçlarının tutarlı çıkması uygulamanın çocukların bilişsel ve sosyal gelişim açısından gözlemlenebilir değişimler ortaya koyduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda çok kültürlü eğitimin erken çocukluk eğitimi programlarında sistematik şekilde yer verilmesinin önemini göstermektedir. Erken yaşlarda kazandırılan farklılıklara saygı temelli yaklaşımlar ve kültürel farkındalıklar, ilerleyen yaşlarda önyargılardan arınmış ve daha kapsayıcı sosyal ilişkilerin temelini oluşturabilmektedir.

KAYNAKÇA

APA. (2002). *Ethnic and racial diversity in psychology: Guidelines for training and practice*. American Psychological Association.

Ar Toprak, Ö. (2008). *Çokkültürlü eğitim ve erken çocukluk*. Ankara: Pegem Akademi.

Aslan, S., & Aybek, B. (2019). *Uygulama Örnekleriyle Çok Kültürlü Eğitim ve Değerler Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Aydın, A. (2013). Okul öncesi dönemde kültürel farkındalık geliştirme. *Eğitim ve Bilim, 38*(170), 23–40.

Aydın Kılıç, S. (2023). *Ayrımcılık karşıtı eğitim programın çocukların farklılıklara saygı ve empati becerilerine etkisinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Banks, J. A. (2013). *An introduction to multicultural education* (5th ed.). Boston, MA: Pearson.

Bigler, R. S., & Lieben, D. A. (1993). The development of race-based attitudes in children. *Developmental Psychology, 29*(6), 994–1000.

Cameron, L., Rutland, A., Brown, R., & Douch, R. (2006). Changing Children's Intergroup Attitudes Toward Refugees: Testing Different Models of Extended Contact. *Child Development, 77*(5), 1208–1219. https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2006.00929.x

Chiarello, F. (2021). *Taking Action (21st Century Junior Library: Anti-bias Learning: Social Justice in Action)*. USA: Cherry Lake.

Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (3rd ed.). SAGE Publications.

CSC. (2022). *Early childhood education policies in China: Multicultural approaches*. Beijing: Chinese State Commission.

Dimici, F. (2021). *Çok kültürlü eğitim uygulamalarıyla desteklenen yabancı dil öğretim programının öğrencilerin farklılıklara saygı, eleştirel düşünme becerisi ve demokrasi anlayışları üzerine etkisi*. Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.

Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice* (3rd ed.). Teachers College Press.

Ghasemi, A., & Zahediasl, S. (2012). Normality tests for statistical analysis: A guide for non-statisticians. *International Journal of Endocrinology and Metabolism, 10*(2), 486–489. https://doi.org/10.5812/ijem.3505

Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Stanford, Calif.: Stanford University Press.

Gormley, W., Phillips, D., & Gayer, T. (2008). Preschool programs can boost school readiness. *Science, 320*(5875), 1723–1724.

Güven, E. D. (2005). Eğitim Üzerine Yinelenen Eleştiriler, Alternatif Öneriler. *Pivolka, 4*(17), 6-8.

Kanatlı Öztürk, F. (2018). *Çok kültürlü̈ eğitim çerçevesinde hazırlanan etkinliklerle farklılıklara saygı değeri ve araştırma becerisi geliştirmeye yönelik bir eylem araştırması.* Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü̈, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (30. baskı). Nobel Yayınları.

Karuppiah, N., & Berhelsen, D. (2011). Multicultural Education: The Understandings of Preschool Teachers in Singapore. *Australasian Journal of Early Childhood, 36 (4),* 38- 42.

Kaya, H., & Söylemez, M. (2014). Öğretmenlerin Çok kültürlülük ve Çok kültürlü Eğitim Hakkındaki Görüşlerinin Belirlenmesi: Diyarbakır Örneği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *6*(11), 128-148.

Kırkoğlu, F. (2014). *Türkiye'nin çok kültürlü̈ yapısının Avrupa Birliği'ne üyelik süresindeki etkileri.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Universitesi, Ankara.

Marangoz, M., Aydın, B., & Adıgüzel, H. (2015). Öğretmenlerin Çok kültürlü Eğitime Karşı Algısı. *Turkish Studies Academic Journal*, *10(7),* 709-720.

McKown, C., & Weinstein, R. S. (2003). The development of stereotype awareness and sensitivity in children. *Child Development, 74*(3), 747–763.

MEB. (2013). *Okul öncesi eğitim programı.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

MEB. (2024). *Okul öncesi eğitimde çok boyutlu gelişim ve kazanımlar.* Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.

Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

Nguyen, T. (2022). "Children Have The Fairest Things to Say": Young Children's Engagement With Anti-Bias Picture Books. *Early Childhood Education Journal, 50(5),* 743-759.

Önder, A., & Polat Unutkan, M. (2006). Çok Kültürlü Eğitime Bir Örnek: Hindistan'ı 5-6 Yaş Çocuklarına Ülke ve Kültür Olarak Tanıtan Bir Eğitim Programın Etkililiğinin İncelenmesi. *Çanakkale 18 Mart Üniversitesi III. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Sempozyumu.*

Önder, A., & Polat Unutkan, M. (2007b). Öğretmen Yetiştirmede Çok Kültürlü Eğitim Programı Geliştirme. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu* (Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi işbirliği ile).

Özkabak Yıldız, T. (2018). *5-6 yaş grubu için geliştirilen aile katılımlı farklılıklara saygı programı'nın çocukların farklılıklara saygı düzeyine etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Marmara Üniversitesi.

Özkarabacak, A. B. (2013). *Aile katılımlı proje tabanlı öğrenme yaklaşımının 60-72 aylık çocukların farklı kültürlere bakış açısına etkisinin incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Parekh, B. (2002). *Rethinking multiculturalism: Cultural diversity and political theory*. Harvard University Press.

Pektaş, D. (2022). *Öykü temelli ve aile katılımlı sosyal duygusal gelişim destek programının çocukların farklılıklara saygı düzeyi ve benlik algısı üzerindeki etkisinin incelenmesi.* Doktora Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Perkins, D. M., & Mebert, C. J. (2005). Effects of multicultural education on racial knowledge and prejudice in preschool children. *Early Childhood Education Journal, 32*(2), 89–95.

Polat Unutkan, Ö. (2007). Introducing China to 5–6 year-old children through a multicultural education program: Effects on cultural awareness. *Journal of Early Childhood Research, 5*(1), 15–27.

Rizzo, M. T., Green, E. R., Dunham, Y., Bruneau, E., & Rhodes, M. (2022). Beliefs about social norms and racial inequalities: Predicting variation in early racial prejudice. *Child Development, 93*(4), 1110–1125. https://doi.org/10.1111/cdev.13754

Ross, A. (2004). *Children In An Economic World.* Buckingham: Open University Press

Sangay, L. (1998). Education rights for tibetans in tibet and india. In j.d. montgomery (ed.), *Human rights: positive policies in asia and the pacific rim*. Hollis: Hollis Publishing Company.

Scharf, A. (2018). *Critical Practices for Anti-Bias Education*. Alabama: Teaching Tolerance.

Simangan, K. P. (2012). *The effect of implementing culturally relevant and anti-bias activities with young children in a preschool classroom*, Master's Thesis, University of Washington, Washington.

State Ethnic Affairs Commission of PRC. (2014). *Policies on ethnic education in China*. Beijing: Government Press.

Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling & Development, 70*(4), 477–486.

Şentuna, A. B. (2011). *Okul öncesi eğitim alan 48-60 aylık çocukların farklı kültürleri tanımalarının, dünyadaki farklı kültürlere karşı bakış açılarında yaratacağı farkların incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Topçubaşı, T. (2015). *Farklılıklara saygı eğitim programının öğrencilerin farklılıklara saygı düzeyine etkisi.* Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (13. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, H. (2019). *Yaratıcı drama yöntemi ile verilen eğitimin 5-6 yaş grubu çocukların farklılıklara saygı kazanımına etkisi.* Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Yüksek Usta, S. (2019). *Okul öncesi tarih coğrafya eğitim programının çocukların duygusal zekâ ve farklılıklara saygı düzeylerine etkisi.* Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.